



ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ НАУКИ І ОСВІТИ

Р І Ш Е Н Н Я

До протоколу № 86
від 23 травня 2018 року

Інформація щодо засад та перспектив розвитку науки в Україні у контексті реалізації норм Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”

Заслухавши інформацію голови Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій (далі – Наукового комітету Національної ради) А.Г. Білоуса, заступника Міністра освіти і науки України М.В. Стріхи, віце-президента Національної академії наук України А.Г. Загороднього щодо засад та перспектив розвитку науки в Україні в контексті реалізації норм Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” Комітет з питань науки і освіти відзначає таке.

У своєму Рішенні від 15 листопада 2017 року до протоколу № 73 щодо розгляду питання про стан реалізації Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” Комітет з питань науки і освіти констатував, що загальний стан справ у науково-технічній сфері держави має ознаки затяжної кризи.

У зв'язку з цим Кабінету Міністрів України рекомендувалось терміново вжити низку заходів з метою виправлення ситуації, зокрема першочергово щодо створення Національного фонду досліджень України та організації його діяльності у 2018 році задля виконання покладених на нього завдань, у тому числі з широкого запровадження конкурсного фінансування пріоритетних для України досліджень, розроблення проектів нормативно-правових актів зі створення дієвих стимулів для забезпечення розвитку сфери вітчизняної науки і технологій, зростання кадрового потенціалу вчених, покращення соціального статусу науковців, вдосконалення процедури отримання міжнародної науково-технічної допомоги, підвищення рівня українських наукових видань, розроблення механізму повернення науковим працівникам сплаченої підвищеної суми єдиного соціального внеску, а також пришвидшення широкого входження вітчизняної наукової галузі до Європейського дослідницького простору та забезпечення вільного доступу вчених до наукової інформації.

Після розгляду Комітетом цього питання, 16 січня 2018 року відбулось перше засідання Національної ради. За результатами цього засідання Національною радою прийнято рішення, яким визначено низку завдань щодо реалізації норм Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” та забезпечення розвитку науки в Україні. Зокрема, Міністерству освіти і науки України разом із зацікавленими центральними органами виконавчої влади, Національною академією наук України, національними галузевими академіями наук України та за участю Наукового та Адміністративного комітетів Національної ради було рекомендовано опрацювати питання щодо:

- розробки оптимальної моделі розвитку вітчизняної науки разом з оперативним планом її реформування, в тому числі Національної академії наук України, національних галузевих академій наук України, що передбачатиме посилення зв'язку (кооперації) науки та виробництва, спрямованість на забезпечення реалізації пріоритетів економічного розвитку держави (енергоефективність, обороноздатність, ІТ-технології, охорона здоров'я, агропромисловий комплекс тощо), відповідність заходам Програми діяльності Кабінету Міністрів України;

- формування пріоритетних напрямів наукових досліджень, спрямованих на забезпечення пріоритетів економічного розвитку держави.

Відповідно до цього доручення Науковий комітет Національної ради розробив Пропозиції (додаються) щодо моделі розвитку вітчизняної науки та оперативного плану її реформування (далі – Пропозиції), які визначають:

- 1) ключові вихідні умови та загальний підхід до реформування науки;
- 2) цілі та основні принципи моделі розвитку вітчизняної науки;
- 3) ключові складові компоненти моделі;
- 4) першочергові кроки оперативного плану реформування науки.

Науковим комітетом Національної ради у вищезазначених Пропозиціях викладено своє бачення поняття “модель реформування та розвитку науки”, під яким розуміється сукупність взаємопов'язаних ключових принципів, норм і заходів, спрямованих на оптимізацію і реформування науки в Україні на нових засадах з метою забезпечення її розвитку, інтеграції в Європейський та світовий науковий простір та ефективного виконання нею соціальних функцій.

Основні положення цих рамкових Пропозицій щодо механізмів та часових меж їх реалізації мають бути деталізовані та конкретизовані у Додатках, які розроблятимуться Науковим комітетом та затверджуватимуться Національною радою.

Комітет з питань науки і освіти відзначає важливість та актуальність розроблених Науковим комітетом Національної ради Пропозицій, їх направленість на оперативне виконання ключових норм Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, на актуальність здійснення яких Комітет з питань науки і освіти неодноразово звертав увагу. Реалізація викладених у Пропозиціях цілей та основних принципів моделі розвитку та реформування науки, дасть можливість реально оцінити дієвість норм цього

Закону, висвітлить проблемні моменти та ключові аспекти необхідних змін критичних ланок наукової системи України.

Наразі постає питання щодо необхідності оперативного виконання поставлених завдань та забезпечення масштабної підтримки організації їх виконання з боку Уряду, оскільки інші запропоновані варіанти реформування наукової сфери можуть призвести до гальмування розвитку науки, продовження її стагнації та остаточного знищення.

У доповіді голови Наукового комітету Національної Ради Білоуса А.Г. було відзначено, що наукова система України є дуже вразливою і може бути безповоротно зруйнована в разі продовження її недофінансування, скорочення чисельності науковців, відсутності реформ тощо. Проте, проведення невважених та необґрунтованих реформ наукової сфери також може спричинити негативні результати. Тому реформи мають бути терміновими і рішучими, але водночас зваженими та обґрунтованими, з обов'язковим залученням наукової спільноти до процесу реформування. Також у своєму виступі Білоус А.Г. наголосив на необхідності початку роботи Національного фонду досліджень України не пізніше 2019 року.

Заступник Міністра освіти і науки України Стріха М.В. у своєму виступі повідомив про заходи, які були здійснені Міністерством освіти і науки України у 2018 році щодо імплементації норм Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”. Зокрема, Стріха М.В. повідомив про затвердження Кабінетом Міністрів України у січні 2018 року підготовленого Міністерством освіти і науки України Порядку формування тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету, розробку та направлення на затвердження Уряду проекту Положення про Національний фонд досліджень України, направлення до Міністерства юстиції України на погодження проекту Порядку проведення державної атестації вищих навчальних закладів у частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності тощо. Також у своєму виступі заступник Міністра виклав позицію Міністерства освіти і науки України щодо проблемних питань розвитку вітчизняної науки та шляхів їх вирішення, які здебільшого співпадають з Пропозиціями, розробленими Науковим комітетом Національної ради, особливо у найближчій перспективі. Розбіжності, серед іншого, стосуються національної системи дослідників, що потребують внесення суттєвих змін в законодавство.

Крім того, заступник Міністра звернув особливу увагу на важливість термінового розгляду Верховною Радою України законопроекту № 4349 “Про внесення змін до Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” (щодо уточнення деяких положень)”, оскільки низка його норм безпосередньо пов'язана з визначенням порядку обчислення заробітної плати наукових працівників, який наразі має обчислюватися відповідно до середньої заробітної плати у промисловості в цілому по Україні, а цей показник змінюється щомісячно і його важко прогнозувати.

Позицію Національної академії наук України щодо засад та перспектив розвитку науки в Україні, а також проблемних питань, які потребують першочергового вирішення виклав віце-президент Національної академії наук України Загородній А.Г. У своєму виступі академік Загородній А.Г. зазначив, що Національна академія наук України здійснює відповідно до чинного законодавства України оптимізацію мережі підвідомчих наукових установ. У результаті оптимізації мають бути ліквідовані або реорганізовані, об'єднані установи, що працюють неефективно, а їхні активні підрозділи включені до складу інститутів відповідного профілю. НАН України планує завершити таку оптимізацію протягом 2018-2019 років, і у відповідності з рекомендацією європейського аудиту планується скоротити до 10 відсотків установ. В основу оптимізації покладені результати оцінювання за новою методикою, розробленою у відповідності до міжнародних стандартів. Також буде проведена оптимізація мережі дослідно-виробничих підприємств з метою суттєвого скорочення кількості таких підприємств та підвищення ефективності їхньої роботи з впровадження новітніх інноваційних розробок.

Разом з тим академік Загородній А.Г. відзначив, що суттєвого збільшення потребує частка базового фінансування Національної академії наук України, яка розподіляється на конкурсних засадах, у тому числі шляхом започаткування нових бюджетних програм, спрямованих на вирішення конкретних актуальних науково-технічних проблем, визначених Кабінетом Міністрів України та відповідними центральними органами виконавчої влади.

Прикладом такої програми є нова бюджетна програма НАН України, започаткована у 2018 році за погодженням з Міністерством фінансів України і завдання якої включають багато конкретних пропозицій з розвитку пріоритетних наукових напрямів, а також створення молодіжних дослідницьких груп за зразком Товариства Макса Планка для забезпечення досліджень молодих перспективних науковців, у тому числі з використанням європейської дослідницької інфраструктури. Така практика може забезпечити дієвий контроль з боку Уряду за ефективністю використання бюджетних коштів, отриманих на конкретні цілі. Тільки в разі успішного виконання завдань фінансування такої бюджетної програми могло би бути продовжено на наступний рік, що запроваджує, по суті, менеджмент базового фінансування з боку державних органів.

Заступник Голови Комітету, народний депутат України Скрипник О.О. представив для розгляду та обговорення розроблену групою експертів проектну схему реформування системи наукових досліджень та інновацій, та наголосив на необхідності подальшої ґрунтовної роботи за цим напрямом з залученням широкого кола науковців, професіоналів та управлінців.

Заступником Голови Комітету, народним депутатом України Кириленком І.Г. було наголошено на тому, що наука і економічний стан в країні взаємопов'язані, і тому робота з їх покращення має здійснюватися в обох цих напрямках одночасно.

Голова підкомітету, народний депутат України Кремінь Т.Д. висловив свою підтримку вітчизняній академічній науці і запропонував активно співпрацювати з Національною академією наук України, щоб зрозуміти краще її роботу зсередини, та започаткувати для цього проведення спільних засідань Комітету з Президією Національної академії наук України щодо розгляду гострих і проблемних питань наукової сфери. Також, зважаючи на те, що питання науки є питаннями національної безпеки і оборони, Кремінь Т.Д. наголосив на необхідності збільшення уваги до наукової сфери на державному рівні, для чого було запропоновано ініціювати перед Президентом України проведення засідання Національної ради реформ щодо визначення дієвих заходів стосовно підтримки науки та забезпечення її поступального розвитку у відповідності до вимог сьогодення, а також формування науково-обґрунтованих засад розвитку держави.

У своєму виступі Перший віце-президент Національної академії педагогічних наук України Луговий В.І. відзначив, що оскільки наукові дослідження проводяться в спеціалізованих наукових установах, тому необхідно дуже обережно відноситись до проведення модернізації наукової інфраструктури, враховуючи при цьому, що розвиток наукового потенціалу, який ще зберігся в Україні, можна здійснювати еволюційним шляхом.

До розгляду також були представлені матеріали Профспілки працівників освіти і науки України.

Також під час обговорення було констатовано, що за 2,5 роки після прийняття базового Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” низку його ключових моментів, на жаль, в повному обсязі не імplementовано.

Зокрема, не створено Національний фонд досліджень України, який повинен був започаткувати повноцінну грантову систему фінансування наукових досліджень і тим самим стримати відтік за кордони України нашого наукового потенціалу, насамперед – перспективних молодих науковців.

З урахуванням проведеного обговорення Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти **в и р і ш и в:**

1. Інформацію щодо засад та перспектив розвитку науки в Україні в контексті реалізації норм Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” взяти до відома.

2. Відзначити важливість та актуальність Пропозицій Наукового комітету Національної Ради України з питань розвитку науки і технологій щодо моделі розвитку вітчизняної науки і оперативного плану її реформування та їх направленість на оперативне виконання ключових норм Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”.

3. Рекомендувати Кабінету Міністрів України пришвидшити розгляд та реалізацію цілей та основних принципів моделі розвитку та реформування науки, викладених у Пропозиціях щодо моделі розвитку вітчизняної науки та

оперативного плану її реформування, за результатами чого реально оцінити дієвість норм Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, а також визначити проблемні питання та ключові напрямки проведення необхідних змін для розвитку наукової системи України.

4. Звернутись до Президента України з ініціативою проведення засідання Національної ради реформ з питання щодо визначення дієвих заходів підтримки науки та забезпечення її поступального розвитку у відповідності до вимог сьогодення, а також формування науково-обґрунтованих засад розвитку держави.

5. Започаткувати проведення виїзних засідань Комітету з питань науки і освіти до Президії та установ Національної академії наук України з метою розгляду гострих і проблемних питань наукової сфери та внести до проекту порядку денного засідань Комітету на дев'яту сесію погоджену тематику зазначених засідань.

6. Контроль за реалізацією цього рішення покласти на заступника Голови Комітету, народного депутата України І. Кириленка.

**Перший заступник
Голови Комітету**



О.В. Співаковський